

วัฒนธรรมร่วมสมัย: มิติบริบทของสมาชิกกลุ่ม หญ้าแฝกจังหวัดพะเยา

Contemporary Culture: Contextual Dimension of Vetiver Grass Group Members in Phayao Province.

รจนา จันทราสา¹

Rosjana Chandhasa

rosjana.ch@ssru.ac.th

¹ คณะศิลปกรรมศาสตร์ สาขาวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

*Faculty of Fine and Applied Arts, Suan Sunandha Rajabhat
University*

บทคัดย่อ

บทความนี้มีประเด็นมุ่งศึกษาบริบทของกลุ่มสมาชิกหมู่บ้านแฟกจังหวัดพะเยาและวัฒนธรรมร่วมสมัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง การสังเกตการณ์บันทึกเสียงและการถ่ายภาพการบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เครื่องมือที่ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับประชากรผู้ให้ข้อมูล ผลการศึกษาผลพบว่า สมาชิกของกลุ่มมาจากหลายครอบครัว ซึ่งบริบทของแต่ละครอบครัวก็แตกต่างกัน การปรับตัวเข้ากับสังคมสมาชิกต้องเรียนรู้ และเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนเพื่อให้กิจกรรมของกลุ่มดำเนินการได้บริบทของสมาชิกกลุ่มหมู่บ้านแฟกมี 6 ประการที่เชื่อมโยงประเด็นที่ได้จากลงพื้นที่สัมภาษณ์ ดังนี้ 1) พรสวรรค์และพรแสวง 2) ความอดทน 3) ความอ่อนน้อมถ่อมตน 4) การคิดและการตัดสินใจ 5) มีความรักเป็นอาวูธ 6) สภาพแวดล้อมของกลุ่มหมู่บ้านแฟก บริบทของกลุ่มหมู่บ้านแฟกนั้นสัมพันธ์กับวัฒนธรรมร่วมสมัย พบว่า กลุ่มหมู่บ้านแฟกนั้นต้องศึกษาด้านวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่ม การหยิบยกประเด็นความเป็นวัฒนธรรมไทยในสมัยต่างๆ บูรณาการกับกระบวนการออกแบบเพื่อถ่ายทอดเป็นผลิตภัณฑ์ เครื่องอุปโภค – บริโภค ด้วยการสื่อสารสัญลักษณ์ แฝงด้วยกลิ่นไอของวัฒนธรรมไทยล้วนเป็นสิ่งที่นักออกแบบควรตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมไทย

คำสำคัญ: หมู่บ้านแฟก, บริบท, วัฒนธรรมร่วมสมัย

Abstract

This article focuses on studying the context and contemporary culture of vetiver members in Phayao Province. The data were collected from related documents, observation, sound recording and photography, recording of interview data, and focus group. The instrument was a structured interview form that was used to interview the informants. The results showed that members of the group came from different families where as the context of each family was different. In order to adjust themselves to the society, member must have learned to understand their roles and responsibilities so that the group activities could be successfully done. There were six related contexts obtained from the interviews of the vetiver product group members as follows: 1) Talent and Pursuit; 2) Patience; 3) Humility; 4) Thinking and Decision Making; 5) Loving; and 6) Environment of vetiver grass group. The contexts of the groups were related with the contemporary culture. It was found that the members needed to study the unique culture of the group, brought in aspects of Thai culture from different times to integrate with the design process to convey it as a product through the symbols and representation of Thai culture as the designers should be aware of the value of Thai culture.

Keyword: Vetiver, Context, Contemporary Culture.

บทนำ

จังหวัดพะเยาเป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้ดำเนินโครงการปลูกหญ้าแฝกโดยกรมพัฒนาที่ดินได้เข้ามาสำรวจและคิดค้นการปลูกแฝกตามแนวภูเขาที่สูงได้เริ่มปลูกในสถานีวิจัยพัฒนาที่ดินจังหวัดพะเยาเพื่อเป็นต้นแบบ และ กองพันทหารปืนใหญ่ที่ 17 ค่ายขุนเจืองธรรมิกราช ต.ท่าวังทอง อ.เมือง จ.พะเยา ได้แจกกล้าหญ้าแฝกให้กับเกษตรกร ต.เชียงแรง ต.ป่าสัก ต.ทุ่งกล้วย ต.ภูซาง อ.ภูซาง ต.แม่ลาว ต.ร่มเย็น อ.เชียงคำ จังหวัดพะเยา

นำไปปลูกในพื้นที่ของตน เพื่อป้องกันการเกิดการชะล้างหน้าดินและทำให้แนวที่ปลูกแฟกเมื่อปี พ.ศ. 2546 ได้เกิดการเจริญเติบโตงอกงามและปี พ.ศ. 2547 เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายได้เห็นคุณประโยชน์ของหญ้าแฝกอย่างเป็นรูปธรรม ได้นำใบของหญ้าแฝกจากการปลูกในครั้งนั้นมาสร้างรายได้เสริมอีกทางหนึ่ง คือ การนำใบหญ้าแฝกมาทำหัตถกรรมเครื่องจักสาน ได้นำภูมิปัญญาที่มีอยู่ จากการใช้ไม้ไผ่มาจักสานมาเปลี่ยนแปลงและประยุกต์ทำผลิตภัณฑ์ไว้ใช้สอยแล้วจำหน่าย เป็นอาชีพเสริมรายได้ให้กับครอบครัว โดยการนำใบที่ปลูกขึ้นตามแนวภูเขา เพื่อให้ชุมชนในหมู่บ้านที่ว่างงานและใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีการฝึกอบรมให้ความรู้การใช้แฝกและรับงานมาทำที่บ้าน และพัฒนาฝีมือขึ้น จนสามารถนำผลิตภัณฑ์เข้ารับการคัดสรรสินค้าโอท็อป ระดับประเทศ ได้ระดับ 3 ดาว เพื่อเป็นการแสดงออกทางภูมิปัญญา และเพื่อเป็นการศึกษาแก่คนรุ่นหลัง (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพะเยา, 2552) กลุ่มจักสานหญ้าแฝกบ้านก้อขาว ต.ทุ่งกล้วย อ.ภูซาง จ.พะเยา เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ได้รับความรู้จากการอบรมการจักสานหญ้าแฝกของศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 สมาชิกในหมู่บ้านที่ได้รับการอบรมที่มีความสนใจจึงรวมตัวเป็นกลุ่มสตรีสหกรณ์นิคมบ้านก้อขาวขึ้น เมื่อ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2544 ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานจากใบหญ้าแฝก ผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่เกิดจากการผลิตในเวลาว่างจากการเก็บเกี่ยวหญ้าแฝกที่นำมาผลิตมีปริมาณมากจากการปลูกแซมในสวนในไร่ พื้นที่เชิงเขา ชาวบ้านจะตัดทุก 60 วัน นำมาทำปุ๋ยหมัก คลุมแปลงผัก ทำหลังคา เหลือจากนั้น ได้นำมาทดลองทำเป็นผลิตภัณฑ์ทำให้มีรายได้เพิ่มเติมจากการทำนาซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนในหมู่บ้าน

กลุ่มผลิตภัณฑ์หญ้าแฝกบ้านก้อขาว จังหวัดพะเยา ก่อตั้งขึ้นในวันที่ 3 ตุลาคมปี พ.ศ. 2544 จากการถ่ายทอดความรู้ในการจักสานหญ้าแฝกของสมาชิกหมู่บ้านที่ผ่านการอบรมจากศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 ให้กับชาวบ้านในหมู่บ้าน ชาวบ้านที่มีความสนใจจึงรวมตัวเป็นกลุ่มจักสานโดยมีสมาชิกทั้งหมด 33 คน วัตถุประสงค์เพื่อให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มเติมจากการทำนา ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 30 คน โดยมีหน้าที่หลักๆดังนี้ 1. นางหลง ไชยลังกา ประธาน 2. นางอำโพธิ คำระ รองประธาน 3. นางลำดวน ธนะเลขานุการ 4. นางบัวแก้ว วงศ์ประเสริฐ เหมัญญิก (ลำดวน ธนะ, สัมภาษณ์: 2555)

สมาชิกของกลุ่มมีความหลากหลาย ซึ่งบริบทของแต่ละครอบครัวก็แตกต่างกัน การปรับตัวเข้ากับสังคมสมาชิกต้องเรียนรู้ และเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนเพื่อให้กิจกรรมของกลุ่มดำเนินการได้ การสืบทอดภูมิปัญญาการจักสานของกลุ่มนั้นได้ถูกถ่ายทอด

วิธีการศึกษา

กลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้นำกลุ่ม สมาชิกกลุ่มหัตถกรรมจากไบหญ้าแฟก อ.ภูซาง จังหวัดพะเยา จำนวน 7 ราย ที่มีประสบการณ์มากกว่า 15 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง การจัดสนทนากลุ่มย่อย สนทนารายบุคคล แบบบันทึกการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และบันทึกภาพถ่าย

การวิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลเบื้องต้นโดยใช้วิธี (ก) ตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ด้าน บุคคล เวลา สถานที่ (ข) ตรวจสอบด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งใช้วิธีมากกว่า 1 วิธี คือ การสนทนากลุ่มย่อยและรายบุคคล การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ประกอบการเข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อศึกษาบริบทของความรู้ของกลุ่ม และถามซ้ำข้อมูลเป็น (ค) ตรวจสอบข้อมูลกับเจ้าของข้อมูล โดยสำรวจการตีความผลสรุปต่างๆ ว่าตรงกัน และสะท้อนความเป็นจริงที่ปรากฏของชุมชนหรือไม่

นำข้อมูลมาวิเคราะห์จัดจำแนกเป็นรายประเด็นที่กำหนดไว้ในกรอบแนวคิดการวิจัยและวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เชื่อมโยงข้อมูลตามข้อเท็จจริง (Reality) ที่เกี่ยวกับโมเดลความสำเร็จในการออกแบบผลิตภัณฑ์หญ้าแฟกจากภูมิปัญญาสู่ความร่วมมือ

ขั้นตอนการศึกษา

1. ถอดองค์ความรู้ของกลุ่มสมาชิกหมู่บ้านแฟกจังหวัดพะเยา
2. ศึกษาโมเดลความสำเร็จในการออกแบบผลิตภัณฑ์หญ้าแฟกจากภูมิปัญญาสู่ความร่วมมือ

ผลการศึกษา

1. การถอดองค์ความรู้ของกลุ่มสมาชิกหมู่บ้านแฟกจังหวัดพะเยา

บริบทของสมาชิกหมู่บ้านแฟก มีผู้ให้ความหมายไว้ว่า บริบท (บอ-ริ-บด) เป็นคำ

ที่ใช้ในการอธิบายความหมายของภาษา หมายถึง คำหรือข้อความแวดล้อมที่ช่วยให้เข้าใจความหมายของคำบางคำ ตรงกับที่ภาษาอังกฤษใช้ว่า context ในการใช้ภาษาบางครั้งข้อความที่กล่าวจะไม่กระจ่างชัดเจน ต้องอาศัยข้อความข้างเคียงหรือในบางครั้งต้องอาศัยสถานการณ์แวดล้อม หรือความรู้เกี่ยวกับตัวผู้พูดผู้ฟังทำให้เข้าใจความหมายของถ้อยคำที่พูดนั้น คำหรือข้อความแวดล้อม รวมทั้งสถานการณ์แวดล้อมนั้น เรียกรวมกันว่า context หรือ context of situation ในภาษาไทยใช้คำว่า บริบท หรือ บริบท ปัจจุบันมีการใช้คำว่า บริบท กับสิ่งอื่นด้วย (กาญจนา นาคสกุล, 2555)

“บริบท” หมายถึง สิ่งที่อยู่แวดล้อม หรือกำกับอยู่โดยรอบและเป็นตัวช่วยให้รู้ความหมายหรือเข้าใจเรื่องราวที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ (อรุณีประภา หอมเศรษฐี, มปป : 7) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “บริบท” มีความหมายถึง สภาพแวดล้อมที่สัมพันธ์/เป็นเงื่อนไข/ก่อให้เกิดอุบัติการณ์หนึ่งๆ ขึ้นมา เราเชื่อว่าไม่มีอุบัติการณ์ใดเกิดขึ้นจากสุญญากาศได้ และเราไม่เชื่อว่าอุบัติการณ์หนึ่งๆเกิดขึ้นได้จากเจตจำนงของคนเพียงอย่างเดียว ดังนั้นการทำความเข้าใจเรื่องราวหรืออุบัติการณ์หนึ่งๆ จึงต้องทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมในสถานะต่างๆ เพื่อที่จะได้เข้าใจอุบัติการณ์นั้นๆได้แจ่มชัดขึ้น เพราะการทำความเข้าใจ “บริบท” จะทำให้เรามองเห็นความเปลี่ยนแปลงที่สลับซับซ้อนของอุบัติการณ์หนึ่งๆได้ (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2553: ออนไลน์)

บริบทในการศึกษาครั้งนี้ มุมมองความหมายของคำว่า บริบทของสมาชิกกลุ่มหมู่บ้านแฝกจังหวัดพะเยา หมายถึง สภาพหรือสถานการณ์แวดล้อมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของสมาชิกกลุ่ม เป็นปัจจัยสำคัญทำให้สมาชิกกลุ่มหมู่บ้านแฝกนั้นสามารถรับรู้ เรียนรู้ คิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ ถ่ายทอดผลงานออกมาเป็นรูปธรรมโดยผ่านกระบวนการทางความคิดเฉพาะบุคคล ลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลที่เกิดจากสภาพแวดล้อม เงื่อนไข ปัจจัยที่แตกต่างกันออกไป ความสามารถในการถ่ายทอดกระบวนการดังกล่าวย่อมต่างกันด้วยเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดความเข้าใจ กระจ่างชัดในการดำเนินชีวิต การทำงาน การสร้างสรรค์ผลงานให้ได้ผลดี การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มหมู่บ้านแฝกกับบริบทสภาพแวดล้อมดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มหมู่บ้านแฟกกับบริบทสภาพแวดล้อม

จากการศึกษาบริบทของกลุ่มหมู่บ้านแฟกจังหวัดพะเยา ผลพบว่า บริบทของสมาชิกกลุ่มหมู่บ้านแฟกมี 6 ประการที่เชื่อมโยงประเด็นดังนี้

1. **พรสวรรค์และพรแสวง** ในประเด็นนี้ผู้เขียนขอก้าวถึง ความสามารถของสมาชิกกลุ่มหมู่บ้านแฟก ความสามารถนั้นแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบคือ 1.ความสามารถที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด 2.ความสามารถที่ถูกฝึกฝนและพัฒนาขึ้นด้วยความอดทน พากเพียรของแต่ละบุคคล ส่วนใหญ่แล้วสมาชิกในกลุ่มหมู่บ้านแฟกนั้นจะมีพรแสวงในการทำผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากใบหมู่บ้านแฟก ทางกลุ่มได้มีหน่วยงานจากภาครัฐให้การสนับสนุนในการอบรมพัฒนาฝีมือการจักสาน ลวดลาย รูปแบบต่างๆ สำหรับพัฒนาชิ้นงานให้สวยงามมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า

“ความสามารถพิเศษ” หรืออาจหมายถึงพรสวรรค์ นั่นที่มีมาตั้งแต่กำเนิด ซึ่งเชื่อมโยงเข้ากับความหวังอันแรงกล้าเพื่อหล่อหลอมให้เกิดความหมายและความสำเร็จที่

ยิ่งใหญ่ (ปัญญาลักษณ์ อุดมเลิศประเสริฐและประสิทธิ์ชัย วีระยุทธวิไล, 2552: 57)

2. **ความอดทน** ในประเด็นนี้ ผู้เขียนขอกล่าวถึง สมาชิกของกลุ่มหญ้าแฝก นั้นต้องมีความอดทนในการทำเครื่องจักสานจากใบหญ้าแฝก เพราะขั้นตอนในการเตรียมหญ้าแฝกนั้นยุ่งยากกว่าการจักตอกไม้ไผ่ การเตรียมหญ้าแฝกมีขั้นตอนดังนี้

ตัดหญ้าแฝกแล้วนำมาต้มในน้ำเดือดเพื่อทำความสะอาด

นำหญ้าแฝกตากให้แห้งเมื่อแห้งแล้วนำเข้าตู้อบกำมะถัน

เมื่อได้หญ้าแฝกผ่านการอบกำมะถันแล้วนำหญ้าแฝกมากรีดเป็นเส้นขนาดเท่าๆ กัน

นำเส้นหญ้าแฝกมาแปรรูป โดยการจักสาน การถักเปีย การทำเกลียวเชือก จากขั้นตอนที่กล่าวข้างต้นนั้นเป็นส่วนหนึ่งในการนำใบหญ้าแฝกมาแปรรูป เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ 1 ชิ้นซึ่งจำให้ระยะเวลาในการทำผลิตภัณฑ์ค่อนข้างนานนั้นขึ้นอยู่กับ การนำลวดลายมาใช้ในชิ้นงานนั้นๆ ด้วยถ้าใช้ลวดลายที่ยากต้องใช้ทักษะความชำนาญและความประณีต เพื่อให้ชิ้นงานนั้นสมบูรณ์ ก่อศักดิ์ ไชยรัศมีศักดิ์ (2548: 115) ได้กล่าวว่า ผู้มีความอดทนอย่างยิ่ง คือ ผู้ที่ผ่านการฝึกฝนเคียวกร้ามาอย่างหนักในที่นี้หมายถึง สมาชิกของกลุ่มหญ้าแฝกซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ (ปัญญาลักษณ์ อุดมเลิศประเสริฐและประสิทธิ์ชัย วีระยุทธวิไล, 2552: 61) การอดทนต่องานหนักในการทำงานนี้เป็นการปรับเปลี่ยนพื้นฐานอย่างล้าลึก ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนในศาสตร์ที่ว่าด้วยวิธีการ “รับรู้” การเปลี่ยนแปลงนี้มีความสัมพันธ์ระหว่างตนเอง โดยผ่านกระบวนการ เปลี่ยนสติรับรู้ เปลี่ยนวิธีการมอง เปลี่ยนวิธีการที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ

3. **ความอ่อนน้อมถ่อมตน** เป็นการยอมรับที่จะเคารพ รับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น โดยใช้สติปัญญาในการแยกแยะ ปราศจากอคติต่อบุคคลอื่นจะทำให้สมาชิกภายในกลุ่มเกิดการพัฒนาฝีมือจากการยอมรับฟังข้อชี้แนะของประธานกลุ่มและสมาชิกด้วยกันเอง ซึ่งเป็นผลดีกับทางกลุ่มเกิดความรักสามัคคีในการปฏิบัติงานร่วมกัน ความอ่อนน้อมถ่อมตนนั้น จะทำให้เราเข้าใจความจริงอันกระจ่างว่า ไม่มีใครที่รู้อะไรไปหมดทุกอย่าง ไม่มีใครที่รู้อะไรสักอย่างเลย เราทุกคนรู้อ่างอย่าง ไม่รู้อ่างอย่าง ถ้าขาดความอ่อนน้อมถ่อมตนเสียแล้วก็ยากเหลือเกินที่จะยอมรับฟัง คนที่เราตัดสินว่ามีความสามารถต่ำกว่าเรามาก อย่างให้ความเคารพ แต่ความอ่อนน้อมถ่อมตนที่ทำให้เราฟังคนอื่นได้แม้เรามองว่าเค้าต้องความสามารถกว่าเรา (สดใส ชันติวรพงศ์.2552: 79-80)

4. การคิดและการตัดสินใจ การตัดสินใจของสมาชิกภายในกลุ่มนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ของประธานกลุ่ม ต้องแสดงความสามารถในการตัดสินใจเลือกรูปแบบที่ผ่านกระบวนการคิดต่างๆอย่างเป็นระบบด้วยความคิดที่รอบครอบและเด็ดเดี่ยว รู้สึกว่าการตัดสินใจเลือกผลงานจากสมาชิกสู่การนำมาทำต้นแบบชิ้นงานเป็นเรื่องที่ยากลำบาก เพราะต้องเลือกและจะตัดสินใจอย่างอิสระ ไม่มีใครที่จะตัดสินใจได้โดยไม่มี การชั่งน้ำหนักระหว่างสิ่งที่ต้องเลือกและ ต้องใช้การเปรียบเทียบวิเคราะห์ข้อดีข้อเสีย ตัวชี้วัดที่ได้จากการประเมินเปรียบเทียบนี้จะทำให้เราเลือกได้ดีที่สุดดังนั้นการคิดและการตัดสินใจเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งดังที่จะกล่าวต่อไปนี้ “การคิดอย่างเป็นระบบคือ กฎแห่งการมองเห็นองค์รวม” คือการรอบแห่งการรับรู้ ความสัมพันธ์ต่างๆ การคิดอย่างเป็นระบบเป็นความรู้สึกถึงความเข้าใจในความสัมพันธ์ของลักษณะเฉพาะตัวที่ประกอบกันเป็นระบบ สามารถสอนให้เราเข้าใจเรื่องยากๆได้จากการมองระบบ การมองเพียงด้านเดียวหรือมององค์ประกอบอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ใช่แค่พอเพียง ซ้ำยังเป็นอันตรายต่อกระบวนการคิดอีกด้วย (ปัญญาลักษณ์ อุดมเลิศประเสริฐและประสิทธิ์ชัย วีระยุทธวิไล, 2552: 63)

จะเห็นได้ว่าเมื่อกลุ่มได้ใบสั่งทำสินค้าทุกครั้งประธานกลุ่มจะทำหน้าที่คิดและตัดสินใจในการเลือกสมาชิกที่จะทำงานผลิตงานนั้นๆเนื่องจากสมาชิกของกลุ่มหมู่บ้านแฟกมีความสามารถไม่เท่าเทียมกัน โดยรูปแบบต่างทำงานต่างกัน บ้างครั้งจึงเป็นภาระหนักของประธานที่ต้องตัดสินใจอย่าเด็ดเดี่ยวในการกระจายงานให้ตรงตามความสามารถของสมาชิกด้วย (นางหลง ไชยลังกา, สัมภาษณ์: 2555)

5. มีความรักเป็นอาวูธ การทำสิ่งใดก็ตามหากกระทำด้วยความรัก เปรียบเสมือนกับการลับคมของความรักให้คมอยู่ตลอดเวลา นั้นจะเป็นอาวูธในการต่อสู้กับสิ่งที่ปรารถนาได้อย่างสมภาคภูมิ เมื่อบังเกิดความรักความศรัทธาในสิ่งที่สมาชิกกลุ่มกระทำ เช่น รักในการทำงานนี้จะส่งผลทำให้เกิดแรงกระตุ้น สะกิด เกิดพลังในการขับเคลื่อนพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มได้อย่างมีคุณภาพซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “ความรักเช่นนี้เป็นอาวูธได้ เป็นความรักของคนี่พร้อมจะต่อสู้ เพราะเขาเชื่อว่าเขามีสิทธิและมีหน้าที่ต้องต่อสู้ มีสิทธิและมีหน้าที่ที่จะปฏิเสธ และประกาศสิ่งที่ต้องเห็นว่าถูกต้อง ความรักเช่นนี้เป็นสิ่งที่จะขาดเสียไม่ได้และเป็นสิ่งที่คนเราทุกคนต้องเรียนรู้” (สดใส ชันติวรพงศ์, 2552: 82)

6. สภาพแวดล้อมของกลุ่มหมู่บ้านแฟก พื้นฐานสภาพแวดล้อมของกลุ่มซึ่งถูกอำนาจครอบงำแนะนำให้ทำอย่างนี้ ให้ทำอย่างนั้น ให้คิดแบบนี้ สิ่งเหล่านี้เป็น

บรรยากาศสภาพแวดล้อมรู้เท่าไม่ถึงการณ์ การให้คิดไม่เป็นแก้ปัญหาไม่เป็นโดยไม่รู้ตัว การกำหนดกฎเกณฑ์ในทุกๆเรื่องเพื่อให้อยู่ในระเบียบวินัย ความดั่งามสามารถทำได้ แต่การกำหนดในสิ่งที่กลุ่มผู้ผลิตเองสนใจ สิ่งที่ต้องคิดตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปตามที่ผู้ใหญ่ (หน่วยงานภาครัฐ) บอกแนะนำส่งผลให้กลุ่มคิดเองไม่ได้ ไม่กล้าที่จะคิดหรือเมื่อคิดมาแล้วก็เหมือนกับกลุ่มอื่นๆ ควรเป็นการชี้แนะแนวทางให้เห็นถึงหลักเหตุผลให้ได้คิดได้วิเคราะห์ ตัดสินใจได้ด้วยสมาชิกภายในกลุ่มเองและปล่อยให้เขาได้เรียนรู้ การแก้ปัญหาจากสิ่งที่เขาได้คิด ได้ทำ ได้ประเมิน แก้ปัญหาเองได้ สามารถที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างอิสระ ปล่อยให้เป็นตามอำนาจที่ตัวของกลุ่มเองจากการได้เห็นได้รับรู้สัมผัสกับสิ่งนั้น แล้วลงมือทำด้วยใจรักของเขาเอง บุคคลรอบข้างเป็นบริบทหนึ่งที่กลุ่มหญ้าแฝกจะต้องเข้าใจ วิเคราะห์คิด ได้เพื่อความกระจ่างชัดในการปรับตัวเพื่อดำรงสัมมาชีพในเส้นทางด้วยการผลิตและขายผลิตภัณฑ์จากใบหญ้าแฝกได้อย่าง “เอกอุ” มาจากคำว่า เอกอุตม หมายถึง สมบูรณ์เลิศ นั้นเองจะส่งผลดีให้กับกลุ่มที่สามารถคิดผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ได้ตามความต้องการของตลาดได้

บริบทของกลุ่มหญ้าแฝกกับวัฒนธรรมร่วมสมัยนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างไร ในที่นี้จะขอกล่าวถึง วัฒนธรรมร่วมสมัยเป็นการแสดงออกถึงเอกลักษณ์เฉพาะของชนชาติที่แฝงอยู่ในกิจกรรม วิธีการดำรงชีพ ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ผลงานศิลปกรรมทุกประเภท ผ่านระยะเวลาหลายยุคหลายสมัยยึดถือปฏิบัติ รักษาสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน มีทั้งที่จับต้องไม่ได้และจับต้องได้ เช่น การถ่ายทอดทางความคิด โลกทัศน์ ทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ การศึกษา การสื่อสาร ภาษา (พูด เขียน อ่าน) การแต่งกาย การกิน การแสดงออกกิริยามารยาท ภูมิปัญญา เทคโนโลยี ดนตรี วรรณกรรม รวมไปถึงศิลปะและสุนทรียภาพ ฯลฯ (นิคม มุสิกคามะ, 2547) ซึ่งวัฒนธรรมร่วมสมัย เหล่านี้ มีพลังและบทบาทสูงต่อการพัฒนาประเทศชาติ เป็น “ทุนทางวัฒนธรรม” อันทรงคุณค่าสามารถสร้างรายได้และสร้างกระแสความนิยม ให้แก่ประเทศต่างๆ ได้อย่างมหาศาล ไม่ว่าจะเป็นชาติในยุโรป ตะวันตก หรือเอเชีย อาทิ ญี่ปุ่น เกาหลี ซึ่งมีการส่งออกทางวัฒนธรรมอย่างแพร่หลายทั่วโลก ภาพยนตร์ ศิลปินนักร้อง-นักแสดง เสื้อผ้า การแต่งกาย อาหาร ดนตรี กีฬา นันทนาการ รวมถึงสิ่งของเครื่องใช้ ในชีวิตประจำวัน ล้วนมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความเชื่อและรูปแบบการดำเนินชีวิตตามวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนในชาติต่างๆ ได้อย่างแยบยล และสามารถส่งผลรุนแรงถึงขั้นทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิม

เสื่อมถอยด้อยค่าไปเลยหากคนในชาตินั้นๆไม่มีภูมิคุ้มกันด้านการเลือกรับวัฒนธรรมต่างชาติด้อย่างเพียงพอ (เจษฎา ไชยพงษ์, 2552: 5)

2. ศึกษาโมเดลความสำเร็จในการออกแบบผลิตภัณฑ์ทิวาแฟจากภูมิปัญญาสู่ความร่วมมือ

จากเหตุผลที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าอิทธิพลของศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย นอกจากมีบทบาท ในการตอบสนองความต้องการของสังคมร่วมสมัย ยังเกิดประโยชน์ในการสร้างมูลค่า ทางเศรษฐกิจให้แก่ประชาชนในประเทศ หากมีการพัฒนาปรับประยุกต์ศิลปหัตถกรรม ประติมากรรม จิตรกรรมหรือศิลปะการแสดงในรูปแบบต่างๆ ให้มีลักษณะทันสมัย สวยงามโดดเด่น มีเอกลักษณ์ ทรงคุณค่าและมีความเป็นสากลนิยมด้วยการนำทุนทางวัฒนธรรมที่สังคมไทยมีอยู่อย่างมากมาย มาออกแบบสร้างสรรค์ ปรับ ประยุกต์ให้มีลักษณะร่วมสมัย สวยงามมีรสนิยมเป็นสากล แต่แฝงไว้ด้วยเอกลักษณ์ความเป็นไทย จะเป็นกลไกสำคัญที่นำไปสู่การขับเคลื่อนวัฒนธรรมร่วมสมัย

เมื่อกล่าวถึงวัฒนธรรมร่วมสมัยที่เป็นศิลปะและการออกแบบผลิตภัณฑ์ ที่ปรากฏในชุมชนภาคเหนือเด่นชัด คือ รูปแบบของตุ่ง ที่เป็น โคมตุ่ง และธงตุ่ง ทำให้เห็นถึงการดำรงชีวิต ประเพณี ความเชื่อ แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมที่มีการพัฒนาการแล้วในหลาย ๆ ด้านได้แก่ รูปทรง รูปร่างลักษณะ ลวดลาย สี วัสดุและกรรมวิธี โดยเฉพาะด้านความรู้ความสามารถ ภูมิปัญญา ล้วนเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้คนในสมัยนั้นได้ ดำรงชีวิต - สร้างสังคม - วัฒนธรรม หลอมรวมเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่ม

การส่งผ่านโดยการดำรงชีวิต - สร้างสังคม - วัฒนธรรม ที่เป็นเอกลักษณ์นั้นได้มีนักพัฒนาหรือนักคิดหิวยกประเด็น เรื่อง ลวดลายบนภาชนะเครื่องปั้นดินเผาของแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง สู่การถ่ายทอดลงบนพื้นผ้าบาติก ที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์ของอดีตต่อยอดภูมิปัญญาและคงไว้ด้วยการอนุรักษ์ มีพลังและบทบาทสูงต่อการพัฒนาประเทศ จะเห็นกลไกในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมร่วมสมัยจากการนำทุนทางวัฒนธรรมมาปรับประยุกต์ใช้ร่วมกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ ให้มีความร่วมสมัย ดังตัวอย่างเช่น การนำศิลปวัฒนธรรมประเพณีของภาคเหนือ โคมล้านนา มาออกแบบให้เป็นโคมไฟแขวนให้มีความร่วมสมัยนำทุนทางวัฒนธรรมในอดีต - ส่งผ่านกระบวนการคิด - สู่การพัฒนารูปแบบของตกแต่งบ้านที่เป็นสากลนิยม ดังภาพ

ภาพที่ 2 โคมไฟล้านนาจากใบหญ้าแฝกของกลุ่มหญ้าแฝกจังหวัดพะเยาที่ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ
ที่ 1 จากการแข่งขันประกวดจากบริษัท ปตท.จำกัดมหาชน

การออกแบบโคมไฟ ล้านนาแขวนนั้นแฝงด้วยวัฒนธรรมร่วมสมัย ด้วยวิธีการ + กระบวนการคิด + ภูมิปัญญา สู่การพัฒนารูปแบบ เริ่มจาก รูปทรงศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น คือ ได้นำลักษณะของโคมล้านนา + ตุงที่ใช้ในการประดับตกแต่งในงานประเพณี พิธีกรรม ของชุมชนช่วงเทศกาลต่างๆ มาปรับประยุกต์กับภูมิปัญญาเดิมที่มีอยู่ คือ รูปแบบ วัสดุที่ใช้ วิธีการมัด การผูกเครื่องมือเครื่องใช้ เช่น การผูกเปล การถักแห มาประยุกต์โดยการมัดการ ถักผูกเส้นหญ้าแฝก ด้วย ศิลปะและการออกแบบ ที่มุ่งเน้นความสวยงาม การร้อยด้วย ลูกปัดไม้ให้สีธรรมชาติของวัสดุ เส้นเชือกหญ้าแฝกทำด้วยวิธีการกรีดใบหญ้าแฝกเป็นเส้นฝอย ประมาณ 2-3 มิลลิเมตร แล้วพันเป็นเกลียวเชือก ทำให้ได้ลักษณะผิวลวดลายของผลิตภัณฑ์ ในรูปแบบใหม่ โครงสร้างทำจากไม้ไผ่ มีประโยชน์ใช้สอยและแสดงออกถึงความร่วมสมัย เป็นสากล (หลง ไชยลังกา, สัมภาษณ์: 2555) สรุปรูปเป็นโมเดลได้ดังนี้

ศิลปวัฒนธรรม	ภูมิปัญญา	ศิลปะและการออกแบบ
<ul style="list-style-type: none"> • เครื่องใช้สอย รูปร่าง ลักษณะในประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> • รูปแบบ • วัสดุ • กรรมวิธี 	<ul style="list-style-type: none"> • การสร้างแนวคิด • การพัฒนารูปแบบ • เทคนิควิธีการให้เกิด ความสวยงาม

ภาพที่ 3 โมเดลความสำเร็จในการออกแบบผลิตภัณฑ์หญ้าแฝกจากภูมิปัญญาสู่ความร่วมมือ

สรุปผลการศึกษา

บริบทของกลุ่มหมู่บ้านแฟกมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมร่วมสมัย กล่าวคือ กลุ่มหมู่บ้านแฟกซึ่งมีศิลปวัฒนธรรมเป็นทุนเดิมอยู่ จึงจำเป็นต้อง ศึกษาค้นหาวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่ม การหยิบยกประเด็นความเป็นวัฒนธรรมไทยในสมัยต่างๆบูรณาการกับกระบวนการออกแบบเพื่อถ่ายทอดเป็นผลิตภัณฑ์ เครื่องอุปโภค – บริโภค ด้วยการสื่อสารสัญลักษณ์ แฟงด้วยกลิ่นไอของวัฒนธรรมไทยล้วนเป็นสิ่งที่นักออกแบบควรตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมไทย การพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 สอดคล้องกับวิรุณ ตั้งเจริญ (2552: 114) ได้กล่าวว่า การพัฒนาประเทศไม่ว่าจะพัฒนาไปสู่การเป็นนิคส์ (Newly Industrialized Country, NIC) หรือเสือตัวใหม่ อาจจะต้องระวังดุลยภาพระหว่างการดำเนินชีวิตในกระแสเทคโนโลยีสมัยใหม่ และนั่นคือภาระของรัฐบาลที่ต้องตระหนักและกระทำ มิใช่เพียงภาระในการร่างนโยบายทางด้านศิลปวัฒนธรรมเท่านั้น

การสร้างภูมิคุ้มกันในมิติต่างๆให้แก่ บัจเจก ครอบครวั ชุมชน สังคม และประเทศ โดยใช้แนวคิดและทิศทางการพัฒนาประเทศสู่ความยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การนำทุนของประเทศที่มีศักยภาพ 6 ทุน ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนทางการเงิน ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการและเกื้อกูลกัน จะเห็นได้ว่าการพัฒนาประเทศนั้นได้กล่าวถึงทุนทางวัฒนธรรม และการนำทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ จึงถือ ได้ว่าเป็น “ยุคทอง” ของศิลปวัฒนธรรมของไทย ที่มีโอกาสได้แสดงศักยภาพในการเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาทรัพยากรบุคคลและเศรษฐกิจของชาติ ให้เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาชาวต่างชาติ การนำทุนทางวัฒนธรรมที่สังคมไทยมีอยู่อย่างมากมาย มาประยุกต์ให้มีลักษณะร่วมสมัย สวยงามมีรสนิยมเป็นสากล แต่แฝงไว้ด้วยเอกลักษณ์ความเป็นไทย ระยะเวลาที่ผ่านมา ก็พิสูจน์ได้แล้วในระดับหนึ่งว่าสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมร่วมสมัยของไทย ก็มีศักยภาพสูง สามารถแข่งขันกับสินค้าทางวัฒนธรรมของชาติอื่นได้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2552). **แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ 2550 – 2559**. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม.
- กาญจนา นาคสกุล. (2555). **ราชบัณฑิต สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน**. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2555 จาก <http://www.royin.go.th/th/knowledge/detail.php?ID=67>.
- ก่อศักดิ์ ไชยรัศมีศักดิ์. (2548). **CEO โลกตะวันออก**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยามอินเตอร์บุ๊ค.
- จันทน์ เจริญศรี. (2544). **โพสต์โมเดิร์นและสังคมวิทยา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- เจษฎา ไชยพงษ์. (2552, ตุลาคม-ธันวาคม). **สังคมไทยกับวัฒนธรรมร่วมสมัย. สารศูนย์** **เฝ้าระวังทางวัฒนธรรม**. 7(4), 5.
- นิคม มุสิกคามะ. (2547). **สุนทรียศาสตร์ทฤษฎีแห่งจิตรศิลป์การ**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ปัญญาลักษณ์ อุดมเลิศประเสริฐ และ ประสิทธิ์ชัย วีระยุทธวิไล. (2552). **ห้องเรียนของผู้นำฮาร์วาร์ด**. กรุงเทพฯ: แมคกรอ-ฮิล.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2553). **พลังวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: สันติสิริการพิมพ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- _____. (2552). **วิสัยทัศน์ศิลปวัฒนธรรม หนังสือชุด สุจิตฺติ**. (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ)
- สดใส ชันติวรพงศ์. (2552). **ครูในฐานะผู้ทำงานทางวัฒนธรรม (Teachers as Cultural Worker, Paulo Freire)**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สวนเงินมีมา.
- หลง ไชยลังกา. (2555). **สัมภาษณ์**. เมื่อวันที่ 1 ก.ค. 2555.
- ลำดวน ธนะ. (2555). **สัมภาษณ์**. เมื่อวันที่ 1 ก.ค. 2555.
-